

Stan nauczania języka ukraińskiego w Polsce w 2003/2004 roku szk.
Стан навчання української мови у Польщі у 2003/2004 шк.р.

Кінець першого семестру у школах це добра нагода, щоб проаналізувати сьогоднішній стан навчання українських дітей у Польщі Рідної мови. Може послідовне ведення цього роду обстежень дасть згодом можливість не лише точного звіту про навчання, але також спонукає до якогось ширшого, ретроспективного аналізу. Що було, що є, що буде. Тут зрештою не вистарчить лише наводити числа. Їх треба роздивлятись у ширшій перспективі. Зразу дивитись на евентуальні загрози та шанси, які де-не-де виникають.

Почнемо від найбільш поширеної у нас форми навчання, тобто, міжшкільних груп вивчення української мови. Звіт який пропоную Вашій увазі в загальному точний, хоч бракує у ньому всіх інформацій. Зокрема, не вдалося дістати жодних про навчання української мови у деяких місцевостях Щецінського відділу ОУП – в тому числі самого Щеціна. Звіт підготовано на підставі інформацій від методистів навчання української мови, вчителів, відділів ОУП та Управи Українського вчительського товариства і інформацій у *Нашому Слові*.

Lp	Miejscowość	Liczba grup	Liczba uczniów			
			Przed szkola	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Razem
Woj. podkarpackie						
1	Mokre	3		39		39
2	Szczawne	2		12		12
3	Rzepedź	2		11		11
4	Hłomcza	2		13		13
5	Komancza	3		22		22
6	Sanok	4		15	20	35
7	Ustrzyki Dolne.	2			12	12
8	Kalników	3		25		25
9	Chotyniec	3		16		16
10	Ninowice	2		9		9
11	Przemyśl	1	17			17
Razem		27	17	162	32	211

Województwo lubuskie						
1	Zielona Góra	2		12		12
2	Gorzów	1		4		4
3	Międzyrzecz	2		13		13
4	Nowogród Bob.	1			19	19
5	Osiecko	1		5		5
6	Pożrzadło/Łagów	1		4		4
7	Szprotawa	не ведуться				
Język ukraiński – naucz. w dialekcie łemkowskim (woj. lubuskie.)						
8	Dobiegniew	1		11		11
9	Strzelce Kr.	1		8		8
10	Brzoza	1		9		9

11	Zwierzyn	не ведуться				
12	Kozuchów	брак інформ.				
Razem			0	66	19	85
Woj. dolnośląskie						
1	Gromadka	брак інф.				32
2	Legnica	брак інф.				54
3	Wrocław	брак інф.				21
Razem:						107
Warmińsko-mazurskie i pomorskie (Oddział ZUwP – Słupsk i Elbląg)						
1	Elbląg	брак інф.				61
2	Lelkowo					65
3	Pieniężno					52
4	Godkowo					26
5	Mingajny	1				9
6	Gdańsk					47
7	Jantar	1				7
8	Tujsk	1				4
9	Dzierżgoń					20
10	Piotrowiec	1				5
11	Zagaje					14
12	Braniewo					30
13	Marzęcino	1				7
14	Żelazna Góra	1				9
15	Paślenk					48
Razem:						404
Warmińsko-mazurskie (Olsztyński Oddział ZUwP)						
1	Giżycko			55	34	89
2	Kruklanki			12	10	22
3	Kuty			10		10
4	Wydmyny			18	7	25
5	Gawliki Wlk			11		11
6	Lisy			14		14
7	Banie Maz.			19	10	29
8	Węgorzewo			47	9	56
9	Pozedrze			13		13
10	Sobiechy			14		14
11	Wiencki				11	11
12	Budry			22		22
13	Górowo Ił.			75		75
14	Kandyty			35	11	46
15	Toporzyny			12		12
16	Kamińsk			10		10
17	Sępapol			2	6	8
18	Wiatrowiec	1			5	5
19	Poniki	1		7		7
20	Kętrzyn			36		36
21	Barciany			10		10
22	Srokowo			12		12
23	Moltajny			8		8
24	Reszel			7		7

24	Pakosze					брак інф.
25	Lidzbark War.			25	11	36
26	Orneta	1		4		4
27	Olsztyn			48	27	75
28	Dobre Miasto	2		6	3	9
Razem:				542	154	678
<i>Woj. zachodniopomorskie i pomorskie (кошалінський, слупський та щецінський відділи ОУП)</i>						
1	Wałcz					23
2	Kołobrzeg	3				37
3	Trzebiatów					17
4	Koszalin					62
5	Bobolice	1				6
6	Szczecinek					13
7	Szczecin					18*
8	Miastko					13*
9	Bytów					48*
10	Człuchów					45*
11	Stargard Szcz.			15		15
12	Świerzno					8*
13	Słupsk					36*
14	Lembork					17*
Razem:						343
<i>Woj. podlaskie</i>						
1	Bielsk Podl.	12	50	89		139
2	Czeremcha	2		20		20
3	Orla	1		7		7
4	Białystok	2		8		8
Razem:		17	50	124		174
Razem w całej Polsce: (bez lemkowski)						2002

* dane z roku poprzedniego

Zachodnia łemkowszczyzna (małopolskie woj.)		Przedszk.	Szkoły podst. i gimnazja	Szkoły ponadgimnazjal.	Razem
1	Gorlice		14	16	30
2	Sankowa		10		10
3	Łosie		20*		20
4	Hanczowa		7*	3	10
5	Hładyszów		11		11
6	Ujście Gorl.		4		4
7	Krynica		16		16
Ogółem:					101
Ogółem w Polsce					2103

* Przedszkole, szkoła podstawowa

Школи:

1. Zespół Szkół w Białym Borze – 141
2. w Legnicy: – 71
3. w Przemysłu: – 244
4. w Górowie: – 283
5. w Bartoszycach: – 139

Razem w szkołach: 878 uczniów

Ogółem uczniów (punkty i szkoły): 2981

Nauczanie prowadzone jest w 95 miejscowościach Polski

Коли зіставити ці дані з попередніми (на рік 2000/2001) отримуємо повну інформацію про актуальні тенденції у навчанні української мови у Польщі.

І так, порівнюючи:

	<i>2000/2001</i>	<i>2003/2004</i>
szkół	5	5
<i>punktów</i>	<i>104</i>	<i>95</i>
dzieci w szkołach	878	966
<i>dzieci w punktach</i>	<i>2557</i>	<i>2103</i>
wszystkich uczniów	3523	2981

Отже, підводячи підсумки – число учнів у всх українських школах зменшилося (фізично) на 88 чоловік. Це становить – 9,11%.

Кількість учнів в пунктах навчання української мови, зменшилося на 454 дітей. Це тим разом становить це – 17,75%.

Загально, число учнів у школах і пунктах навчання зменшилося на 542 дітей, тобто – 15,38%.

Цікаво, думаю, буде це розглянути за окремими школами. Тоді вийде:

Місцевість	<i>2000/2001</i>	<i>2003/2004</i>
Лігниця	95	71
Гурово	318	283
Білий Бір	153	141
Перемишль	247	244
Бартошиці	131	139

Найбільших втрат дізнав, отже, комплекс українських шкіл у Лігниці.

Там, фізичне число дітей зменшилося на 24 чоловік, що становить – 25,26%.

У Гурові, ці показники такі: учнів менше на 35 чоловіків, що дає – 11,01%.

Білий Бір: менше на 12 учнів, тобто – 7,84%.

Перемишль: менше на 3 учнів, тобто – 1,21%.

Бартошиці: більше на 8 осіб, тобто – 6,11%.

Реасумуючи отже: найбільших втрат за згаданий період зазнали ліцей та гімназія у Лігниці – на 25,26%. Оскільки однак правдою є те (хай дирекція мене спростовує), що якусь частину теперішнього набору становлять поляки, то образ школи стає для нас сумним. Більших загроз не виникає (поки що) у інших наших освітніх закладів. Що тішить. Певні кадрові зміни

(особливо у великих школах) є чимось природнім. До того, мусимо все таки взяти до уваги факт зменшення кількості дітей у школах у Польщі. Ми підлягаємо тим самим правилам.

Не можна однак цього вповні віднести до пунктів навчання. Зменшення і числа дітей і кількості самих пунктів не дасться лише звести до демографічної ситуації в державі. Воно надто велике.

Підчас конференції Ради відділу Кошалінського ОУП, 8 листопада минулого року, голова Українського вчительського товариства у Польщі, Пані Ірина Дрозд, виявила, що число дітей, які навчаються у пунктах навчання української мови в західнопоморському воєводстві зменшилося (у порівнянні до 2002/2003) на 40 школярів. Тобто, у 2002/2003 році було їх 343, то зараз є 303 (разом зі школою у Білому Борі). У відсотках, буде це відповідно менше о 11,69%. Варто це однак розглянути, роздивляючись на окремі місцевості. Тут у нас повніші інформації. Будемо при тому брати до уваги числа подавані самими вчителями. І так:

Місцевість	Шкільний рік		
	2001/2002	2002/2003	2003/2004
<i>Валч</i>	33	28	23
<i>Колобжег</i>	26	40	37
<i>Тжебятів</i>	13	16	17
<i>Кошалін</i>	74	67	62
<i>Боболиці</i>	13	9	6
<i>Щецінок</i>	11	13	13
<i>Щецін</i>	24	18	?

Числа у більшості з названих місцевостей не викликають занепокоєння. Кількісний стан навчання не різниться багато, за окремі роки. За винятком Щеціна і Валча.

У Щеціні, це число раптом впало (в один рік) на 25%. Шкода, що не диспонуємо даними за цей шкільний рік.

Валч розглянемо окремо. Тут, ми в силі навести дані за весь період створення пункту навчання, тобто, від 1990/1991 шкільного року. Однак, щоб числа були вірогідні, обмежимося до періоду, від якого створено третю групу навчання – 1998/1999 шк.р.

Рік	Число дітей
1998/99	26
1999/00	27
2000/01	31
2001/02	33
2002/03	28
2003/04	23

І відчитуємо дані. За три останні роки перервано тенденцію постійного зростання числа школярів у Валчі. Фізична різниця між двома останніми роками це – менше на 10 учнів, тобто – число учнів зменшилося на 30,31%.

З того, що діється у двох названих місцевостях слід витягнути якісь висновки. І хтось, мав би це зробити, поки не пізно. Не є виходом таке, як у Щеціні де поодинокі батьки приватно наймають вчителя, щоб дитина вивчила рідну мову, бо те, що пропонується у пункті є лише простим знуцанням над дітьми і громадою.

Дуже помітно теж зменшилася кількість учнів, які вивчають українську мову у Підкарпатському воєводстві:

2000/2001

2003/2004

Дітей

351

211

В порівнянні до року 2000/2001^б у тому воєводстві число учнів у пунктах вивчення української мови зменшилося на 140 дітей. **Це становить: 39,89%**. По-моєму відсоток надто великий.

При такому, дуже стабільними стають інші осередки, де число дітей, за всі останні роки майже не міняється: М'ястко, Члухів, Битів, Слупськ, Лемборк.

Подібно виглядає ситуація у Вармінсько-мазурському воєводстві, де кількість дітей (ельблонзьке та ольштинське відділи ОУП) зростає: від 1013 в 2002/2003 до 1082 в 2003/2004 шкільних роках. І знову – ясним стає, що зводити всього до демографічної кризи у державі не дасться.

Вельми цікавою (і складною) теж ситуація у любуському відділенні ОУуП. У 2002/2003 шкільному році тут працювали пункти у 6 місцевостях. Навчалася в них 80 дітей. Зараз у 2003/2004 році, ці пункти працюють у 12-ти місцевостях і охоплюють 85 школярів. При чому шість нових пунктів, в яких вчиться 28 дітей, працюють, як групи навчання лемківського діалекту української мови. Але зріст помітний. Надіятися лише треба, що з появою нового священника (з дружиною) у Шпротаві вдасться відновити тамтешній пункт навчання, в якому, у минулому році вчилася 16 дітей. Дуже гарно почали працювати на Підляшші. І слава Богу! На цьому останньому острові автохтонного українства у Польщі є шанс не лише зберегти, але теж у природній спосіб себе розвивати. Ця забута віками країна може стати рятувальною для нас всіх!

Коли зробити ширшу ретроспективу, ситуація у навчанні української мови у Польщі виглядала б, так:

Рік	Школи	Кількість дітей в школах	Пункти	Кількість дітей в пунктах	Разом
1956/57*	2	76	141	2590	2666
1960/61*	8	583	143	2559	3142
1963/64*	7	572	137	2711	3283
1965/66*	5	501	136	2667	3168
1970/71*	5	410	86	1665	2075
1975/76*	4	404	35	727	1139
1980/81*	4	319	28	531	850
1981/82*	4	294	27	528	822
1985/86*	4	356	55	1136	1488
1989/90*	4	354	60	1236	1588
1990/91*	6	475	68	1358	1833
1992/93*	7	783	83	1743	2526
2000/2001	5	966	104	2577	3523
2003/2004	5	878	95	2103	2981

* *Ukraińcy w Polsce 1989-1993, W-wa 1993*

Пункти навчання української мови у сучасній Польщі є найбільш слабкою структурою у процесі вивчення Рідної мови. Вони самі, як і пропонувані ними форми навчання вимагають окремого аналізу.

Тут відчитасмо лише крайні моменти з їх історії: найбільшого розвитку дізнали вони у 1960/61 шкільному році, коли створено їх 143 (2711дітей). Найгірше це виглядало у 1981,82 – лише 27

пунктів і 528 учнів. Хочби це вже вказувало би те, що це і в такому організаційному плані форма навчання неефективна. Дуже неефективна!

Не може бути так, що у демократичній державі не задоволено основне право людини на вивчення своєї мови. Не дає тих шансів, як шкільний закон Польщі про навчання дітей нацменшостей, як і запропоновані форми розв'язки проблеми. Це свого роду “квітка до кожуха” – дає привид державі до показання гарної статистики для закордону. Таким чином навіть у довідці Міністерства освіти України появляються ніким не перевірені інформації, боцімто у Польщі працює більше ста українських шкіл. Пункти жодними школами не є. Оскільки працює у них добрий вчитель (таких більшість), попри всі проблеми можна дитину навчити. Може не так аж добре володіти своєю мовою, як саме любові до свого. Однак, що зробити коли вчитель лишається сам, немає ніякої допомоги з боку відповідних структур громадських чи церковних. Добре хоч, коли ніхто не мішає – із середини громади та зовнішніх чинників. Життя, хотілося б сказати. Це теж наше сьогодні і про нього варт також голосно кричати. Бо таке щось, як і це що добре – творить нашу дійсність. Маємо вміти голосно говорити про те все – без цього надалі тинятися будемо у постійних пошуках: коли так добре, то чому так погано.

Незаперечною правдою однак є і те, що на сьогоднішній день ми не можемо собі із тим шкільництвом дати ради. А все таки – крутиться!

Повертаючи до нашого аналізу. Дуже цікаво було б розглянути теж статистику навчання катехизи наших дітей. Не маю на жаль тих інформацій. Може однак церковні структури провели б у себе такий аналіз. З одного боку була б це чітка інформація, як така. З другого – могли б ми побачити і порівняти скільки дітей вивчає мову, а скільки катехизу. Не для втіхи будь-кого. Думаю, що дітей на катехизі набагато більше, ніж уроках української мови. Однак тоді ми б знали як воно є – і могли подумати чому так воно є. І згодом обдумати спосіб залучення решти на уроки Рідної мови. Може треба було б змінити вчителя, може години навчання, може місце навчання, може людей, які в громадських структурах дбають лише за свої власні амбіції? Але – мали б ми інформацію. **До Церкви прецінь буде приходити лише той, хто з дитинства винесе пошану до свого. Інший не піде.**

Подібні зведення – як оце, чи попередній аналіз відносно перепису населення – не лише варто, але треба робити. Тоді наочно, у певній перспективі можемо подивитися, що робиться у нас в громаді, у вибраних аспектах нашого життя. Ці окремі, вузькі інформації дають нам згодом образ нашої громади вцілому. Саме на них повинні базувати всі звіти, плани роботи та створювані програми. Аналіз-діагноз-рецепт. Почнімо працювати в цей спосіб.